DOI: https://doi.org/10.32782/city-development.2026.2-14
УДК 378.014.543(477)

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ

Ломачинська Ірина Анатоліївна
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки та підприємництва
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-6112-6884

Труба Вячеслав Іванович
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-7782-2166

Ніколаєва Майя Іванівна
кандидат політогологічних наук, доцент,
доцент кафедри політології
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-0056-0553

Григор'єв Олександр Віталійович
кандидат політогологічних наук, доцент,
доцент кафедри політології
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4569-8230

Анотація. Досліджено еволюцію фінансових механізмів у вищій освіті України, зокрема перехід від фінансування, орієнтованого переважно на кількісні показники, до формульного та результат-орієнтованого розподілу бюджетних коштів. Виявлено основні проблеми функціонування сучасної фінансової моделі, серед яких нестабільність динаміки надходження фінансових ресурсів, висока залежність від державного бюджету, скорочення контингенту здобувачів, дисбаланс між вартістю підготовки за державним замовленням і контрактною формою навчання, а також недостатній рівень фінансової автономії ЗВО. Окреслено основні моделі фінансування вищої освіти (державна, приватна, змішана, формульна та результат-орієнтована), здійснено порівняльний аналіз української практики з досвідом країн Європейського Союзу. Особливу увагу приділено ролі партнерств університетів з бізнесом, розвитку університетсько-бізнесової кооперації, впровадженню державних грантів і стимулюванню диверсифікації джерел доходів ЗВО. З метою визначення економічного ефекту державного фінансування вищої освіти побудовано економіко-математичні моделі, які дозволили оцінити вплив бюджетних витрат на макроекономічний розвиток та рівень зайнятості населення з вищою освітою у Чехії, Польщі та Латвії. Обгрунтовано доцільність формування в Україні змішаної моделі фінансування, що поєднує базову державну підтримку з конкурентними та результат-орієнтованими інструментами, а також активним залученням приватних і міжнародних ресурсів. Висвітлено роль проєкту UIHERP, що реалізується у 2021-2026 роках за підтримки Світового банку, як інструменту результат-орієнтованого фінансування, спрямованого на модернізацію інфраструктури ЗВО, розвиток їх цифрової та інституційної спроможності й наближення системи управління та фінансування вищої освіти України до європейських стандартів. Реалізація запропонованих підходів сприятиме підвищенню фінансової стійкості університетів, якості освітніх послуг і посиленню ролі вищої освіти у повоєнному відновленні та довгостроковому розвитку національної економіки.

© Ломачинська І. А., Труба В. І., Ніколаєва М. І., Григор'єв О. В., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Ключові слова: заклади вищої освіти (ЗВО), трансформація вищої освіти, фінансування вищої освіти, формульне фінансування, результат-орієнтоване фінансування, державні гранти, університетсько-бізнесова співпраця, консолідація, європейський досвід, UIHERP.

Актуальність проблеми. Вища освіта є одним із ключовою складових формування людського капіталу, інноваційного потенціалу та конкурентоспроможності національної економіки. Сучасна система фінансування закладів вищої освіти (ЗВО) України зазнає суттєвих перетворень, однак залишається низка невирішених проблем, які знижують її ефективність. Скорочення контингенту здобувачів, консолідація університетів, дисбаланс між вартістю підготовки фахівців за державним замовленням і контрактною формами навчання, а також потреба в модернізації матеріально-технічної бази та цифрова трансформація посилюють фінансові ризики розвитку ЗВО у сучасних умовах.

Відповідно, актуалізується необхідність формування ефективної, гнучкої та стійкої моделі фінансування вітчизняних ЗВО, здатної поєднати державну підтримку з ринковими механізмами. Отже, вивчення та адаптація європейського досвіду у сфері фінансування вищої освіти набувають особливої значущості, оскільки дозволяють визначити перспективні напрями реформування національної системи з урахуванням стратегічних завдань повоєнного відновлення та інтеграції України до Європейського освітнього простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Механізми формування бюджетів ЗВО та ефективність вищої освіти як рушія суспільного прогресу перебувають сьогодні під пильною увагою дослідників у всьому світі, що обумовлено глобальними трансформаціями. Саме ці аспекти формують вектор діяльності провідних європейських стейкхолдерів – від EUA (Європейської асоціації університетів) до регіональних консорціумів ЗВО, які спільно шукають шляхи підвищення результативності освітньої галузі на основі фінансової автономії та стійкості.

Вітчизняні науковці зосереджуються на системних проблемах фінансування вищої освіти в Україні. Зокрема, К. Малафєєва [1] вказує на недостатній рівень теоретичного обгрунтування моделей оптимізації фінансування ЗВО та потребу адаптації зарубіжної досвіду до українських умов. Авторка підкреслює, що в умовах повномасштабної війни та з урахуванням перспектив повоєнного відновлення держава змушена шукати додаткові фінансові ресурси для забезпечення підготовки кадрів для стратегічно важливих галузей економіки. Перспективи розвитку системи фінансування вищої освіти України пов’язуються з переходом до змішаної моделі, що поєднує державні, приватні та міжнародні джерела. Таку ж позицію обгрунтовують Н. Сокровольська, А. Корбутяк та В. Карча [2], акцентуючи увагу на активізації ролі місцевих бюджетів, розвитку державно-приватного партнерства та впровадженні сучасних інструментів освітнього кредитування. С. Сас [3] наголошує, що вища освіта й наука розглядаються більшістю країн світу як стратегічні складові національної економіки, при цьому кожна держава формує власну модель фінансування з урахуванням національних пріоритетів і ресурсних можливостей. Окремий блок досліджень присвячено ролі держави у фінансуванні вищої освіти. Л. Гейко та М. Кузнєцова [4] аналізують сучасні тенденції державного замовлення на підготовку фахівців і науково-педагогічних кадрів в Україні, обгрунтовуючи визначальну роль держави як ключового гаранта стабільності фінансування та підвищення якості освітніх послуг. У роботах зарубіжних дослідників значна увага приділяється проблематиці співпраці університетів з бізнесом як інструменту диверсифікації фінансування та підвищення практичної орієнтованості освіти. При цьому A. Czerwińska-Lubszczyk зі співавторами [5] підкреслюють важливість урахування інституційних, політичних, економічних, соціальних і технологічних відмінностей середовища, у якому реалізується університетсько-бізнесова співпраця.

Аналіз наукових джерел свідчить про відсутність універсальної моделі фінансування вищої освіти та водночас підтверджує актуальність пошуку оптимального поєднання державної підтримки, ринкових механізмів, інструментів з урахуванням європейського досвіду та сучасних викликів розвитку України.

Метою статті є аналіз сучасної системи фінансування закладів вищої освіти в Україні та дослідження європейського досвіду задля обґрунтування рекомендацій щодо реалізації перспективних реформ фінансування українських ЗВО.

Результати дослідження. В Україні на сьогодні триває широкомасштабна війна, і наразі її подальший перебіг та тривалість залишаються невизначеними. У цьому контексті підтримка української вищої освіти та науки має перейти від екстреної допомоги до більш стійких та довгострокових заходів [2]. Підтримка українських університетів та забезпечення можливості продовжувати дослідження і викладання – на

користь здобувачів і викладачів, а також українського суспільства загалом – є ключовим аспектом забезпечення національної безпеки та зростання соціально-економічного добробуту країни. Невдача в цьому може спричинити значну довгострокову шкоду та перешкодити повоєнному відновленню України.

Інтеграція України до Болонського процесу у 2005 році стала відправною точкою для впровадження кредитно-модульної системи та дворівневої структури вищої школи (бакалаврат – магістратура). Наступним знаковим етапом став 2014 рік, коли заклади вищої освіти здобули розширену автономію в питаннях розробки освітніх програм і навчальних планів, організації освітнього процесу. Кардинальна зміна фінансової парадигми відбулася у 2019 році, коли було впроваджено формульний розподіл бюджетних коштів на основі показників якості, а не лише кількісного складу студентів [6]. Сучасним продовженням цієї стратегії стала ініціатива Міністерства освіти і науки України (МОН) щодо системи державних грантів. Реалізація принципу «гроші ходять за студентом» покликана стимулювати ринкову конкуренцію між університетами, змушуючи їх активно боротися за вступника через підвищення стандартів освіти і науки.

Фінансування закладів освіти є ключовим елементом системи розподілу ресурсів, спрямованим на забезпечення якості освітнього процесу, розвиток наукових досліджень та інтеграцію закладів вищої освіти у глобальний простір. Воно охоплює не лише грошові потоки, а й механізми, що гарантують ефективне використання коштів для досягнення стратегічних цілей суспільства, таких як підготовка кваліфікованих кадрів, інноваційний розвиток та соціальна мобільність. У сучасних умовах фінансування ЗВО еволюціонує під впливом глобалізації, цифрової трансформації та економічних викликів. Відповідно, виникає необхідність пошуку балансу між державним втручанням і ринковими механізмами.

Основні моделі фінансування закладів вищої освіти можна класифікувати за джерелами коштів та методами їх розподілу (табл. 1). Серед них виділяють державне фінансування, приватне та змішане, а також специфічні підходи до розподілу ресурсів, такі як формульне та орієнтоване на результат. Державне фінансування передбачає переважне використання бюджетних коштів, де держава виступає основним

Таблиця 1 – Моделі фінансування вищої освіти

Опис	Переваги	Недоліки	Приклади країн/регіонів
державна модель фінансування			
Переважне використання бюджетних коштів для покриття витрат ЗВО	Забезпечує доступність освіти, соціальну рівність, стабільність фінансування	Залежність від бюджетних обмежень, ризик бюрократії та низької ефективності	Україна (до реформ), багато країн ЄС (наприклад, Франція з високим державним внеском)
приватна модель фінансування			
Фінансування за рахунок плати здобувачів, інвестицій бізнесу чи фондів	Стимулює конкуренцію, інновації, адаптацію до ринку праці	Обмежує доступ для малозабезпечених, може призводити до комерціалізації освіти	США (приватні університети)
змішана модель фінансування			
Поєднання державних і приватних джерел (гранти, контракти, державні субсидії)	Диверсифікація ризиків, баланс доступності та ефективності	Складність управління, потенційні конфлікти інтересів	Німеччина], Польща (державні субсидії + приватні внески)
формульна модель фінансування			
Розподіл коштів за фіксованою формулою (кількість студентів, регіон тощо)	Прозорість, передбачуваність, справедливість розподілу	Не враховує якісні показники, може ігнорувати специфіку ЗВО	Країни ЄС (наприклад, Нідерланди, де формула включає кількість здобувачів і дослідження)
пряме фінансування за рахунок бюджету, орієнтоване на досягнення результату згідно програмно-цільового методу			
Фінансування на основі результатів (рейтинги, працевлаштування, публікації)	Мотивує до підвищення якості, ефективне використання ресурсів	Ризик фокусу на короткострокових результатах, нерівність для слабких ЗВО	Великобританія

Джерело: сформовано авторами на основі [7–12]

інвестором, забезпечуючи доступність освіти для широких верств населення [1]. Приватне фінансування базується на внесках здобувачів, бізнесу чи благодійних фондів, що сприяє конкуренції та інноваціям. Змішана модель поєднує обидва підходи, дозволяючи диверсифікувати джерела та зменшувати ризики залежності від одного джерела фінансування.

Формульне фінансування є математичним методом розподілу коштів на основі фіксованих критеріїв, таких як кількість здобувачів, регіональні коефіцієнти чи інфраструктурні потреби, що забезпечує прозорість і передбачуваність. Орієнтоване на результат фінансування, навпаки, пов'язує виділення фінансових ресурсів в залежності від результатів діяльності ЗВО (рівень працевлаштування випускників, наукові публікації чи міжнародні рейтинги), що стимулює підвищення якості та ефективності.

У 2024–2025 роках видатки з Державного бюджету на освіту і науку збільшився на 35% – з 143,4 млрд грн до 194,3 млрд грн. У 2025 році на фінансування фахової передвищої і вищої освіти в бюджеті закладено 55,6 млрд грн. На фінансування науки спрямовано 3,3 млрд грн [13].

Рис. 1.а. демонструє, що попри воєнні дії та фінансово-економічну нестабільність, частка освіти у ВВП залишається відносно стабільною, коливаючись у межах 3,0%–5,0%. У той же час, динаміка фінансування освітньої галузі в Україні є відносно нестійкою. Держава намагається зберігати пріоритетність галузі навіть за дефіциту бюджету. У 3 кварталі 2024 року спостерігаємо різке зростання показника (майже до 30%), ймовірно, це пов’язано з інфляційними процесами та коригуванням зарплат.

На відміну від України, країни Європейського Союзу (рис. 1.б.) демонструють стійку динаміку фінансування освіти, з середнім показником частки витрат на освіту в ВВП на рівні 4,7%. Лідерами за фінансуванням освіти є скандинавські країни, такі як Швеція (7,2%), Фінляндія та Бельгія (по 6,3%), де акцент робиться на інвестиціях у якість освіти та інновації, тоді як східноєвропейські держави, як Румунія (3,3%) чи Греція (4,0%), мають нижчі показники через бюджетні обмеження.

Порівняємо динаміку витрат на освіту в таких європейських країнах, як Чехія, Польща, Латвія та змоделюємо вплив державних витрат на вищу освіту на розвиток їх національної економіки. У таблиці 2 представлено динаміку державних витрат на вищу освіту у цих країнах у 2014–2022 рр. як у абсолютному вимірі (млн євро), так і у відносному – у % до ВВП, а також показники зайнятості населення віком 20–64 роки з вищою освітою та рівень ВВП на душу населення за ринковими цінами.

Аналіз скомпонованих даних дозволяє виявити наступне:

– у всіх країнах спостерігається загальна тенденція до зростання ВВП на душу населення;

– Польща демонструє найвищі абсолютні обсяги фінансування вищої освіти;

– Чехія характеризується стійкою часткою витрат на вищу освіту у структурі ВВП;

– Латвія має більш волатильну динаміку фінансування, що відображається на коливаннях показників зайнятості;

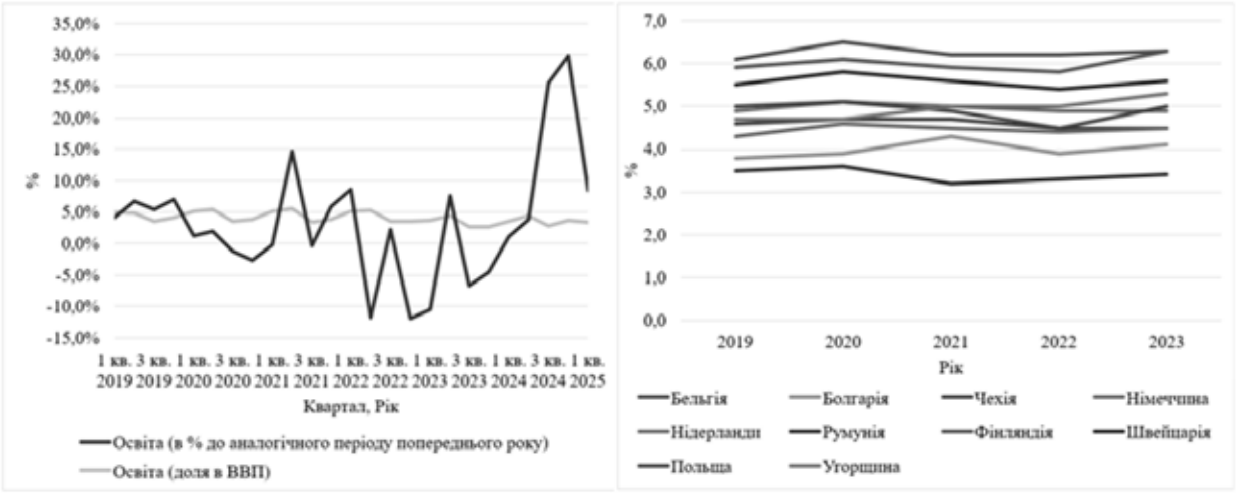

1.а 1.б

Рисунок 1.а – Доля освіти в ВВП України (у % до аналогічного періоду попереднього року; доля в ВВП)
Рисунок 1.б – Видатки загального державного управління на освіту в країнах ЄС (% від ВВП)

Джерело: сформовано авторами на основі [14–15]

Таблиця 2 – Державні витрати на вищу освіту та окремі макроекономічні показники у Чехії, Польщі та Латвії у 2014–2022 рр.

Рік	Показник											
	Державні витрати на вищу освіту (рівні 5–8) в поточних цінах			Державні витрати на вищу освіту (рівні 5–8)			Зайнятість за рівнем освіти (вища освіта, рівні 5–8) від 20 до 64 років			Валовий внутрішній продукт за ринковими цінами		
	Одиниця виміру											
	млн євро			% від ВВП			% від загальної чисельності населення			поточні ціни, євро на душу населення		
	Країна											
	Чехія	Латвія	Польща	Чехія	Латвія	Польща	Чехія	Латвія	Польща	Чехія	Латвія	Польща
2014	1 253,6	265,9	4 864,5	0,80	1,13	1,18	82,2	82,7	84,1	15 140	11 430	10 750
2015	1 299,8	286,8	5 234,9	0,77	1,18	1,22	82,6	84,7	85,3	16 230	12 010	11 390
2016	1 241,3	189,6	4 520,3	0,70	0,75	1,06	83,4	85,9	86,1	17 040	12 500	11 270
2017	1 350,6	186,2	5 028,9	0,70	0,69	1,08	84,2	86,4	87,1	18 700	13 400	12 360
2018	1 947,9	214,4	5 275,8	0,92	0,74	1,06	85,6	88,5	87,9	20 270	14 620	13 280
2019	2 097,9	251,8	5 873,0	0,93	0,82	1,10	84,9	88,6	88,5	21 740	15 450	14 190
2020	1 858,3	255,8	6 020,4	0,86	0,85	1,14	83,9	85,7	88,4	20 980	15 370	14 310
2021	2 149,8	283,4	6 251,2	0,87	0,85	1,08	84,8	85,7	90,0	23 430	17 130	15 770
2022	2 256,7	233,2	6 310,2	0,79	0,65	0,95	86,2	86,6	90,4	26 670	19 130	17 520

Джерело: сформовано авторами на основі [16]

– у всіх країнах рівень зайнятості осіб з вищою освітою перевищує 82%, що свідчить про високий економічний ефект людського капіталу.

У межах дослідження сформуємо дві групи моделей. Перша група відображатиме залежність ВВП на душу населення від обсягів державних витрат на вищу освіту (у поточних цінах). Друга група моделей характеризуватиме вплив частки витрат на вищу освіту у ВВП на рівень зайнятості населення віком 20–64 років з вищою освітою (табл. 3).

Результати, отримані у таблиці 3 дозволяють зробити наступні висновки. У Чехії та Польщі фінансування вищої освіти має чітко виражений позитивний вплив на динаміку економічного зростання. У Латвії ефект є позитивним, однак значно слабшим порівняно з Чехією та Польщею. Це може пояснюватися масштабом економіки та меншою структурною диверсифікацією. Ефект масштабу відіграє суттєву роль: більші економіки демонструють сильніший мультиплікативний ефект. Виявлено, що вплив фінансування вищої освіти на ВВП є більш стабільним, ніж на зайнятість. У Польщі зайнятість зросла з 84,1% до 90,4%, але частка витрат від ВВП при цьому знизилася з 1,18% до 0,95%. Економіка зростає швидше, ніж встигали інветувати в освіту, тому модель зафіксувала зворотний зв'язок

Отримані результати підтверджують доцільність використання європейської моделі фінансування ЗВО як інструменту довгострокового економічного зростання.

Аналізуючи основні показники діяльності ЗВО в Україні у 2019-2024 роках (табл. 4), відзначимо, що загальна кількість закладів освіти скоротилася майже вдвічі (з 619 до 314) у результаті консолідації. Найбільше скорочення торкнулося державних закладів (з 332 до 173) та комунальних (з 172 до 34). Показник кількості зарахованих осіб демонструє значну волатильність. У 2022 році спостерігався сплеск (427 тис.), що було зумовлено особливостями вступу під час воєнного стану (вперше замість ЗНО впроваджено НМТ), але у 2024 році цифра впала до 327,5 тис. осіб. Падіння кількості вступників на 25% порівняно з 2023 роком (441 тис.) значно зменшило доходи бюджетів ЗВО, які звикли до стабільного державного замовлення. Це головний аргумент на користь впровадження грантів для підтримки контрактної форми навчання.

Таблиця 3 – Моделі впливу державних витрат на вищу освіту на ВВП на душу населення та зайнятість осіб з вищою освітою у Чехії, Польщі та Латвії

Модель	Країна	Рівняння регресії	Залежність x від y
Влив державних витрат на вищу освіту (рівні 5–8) в поточних цінах (y) на ввп на душу населення (x)	Чехія	y=-431,9854+0,10735x	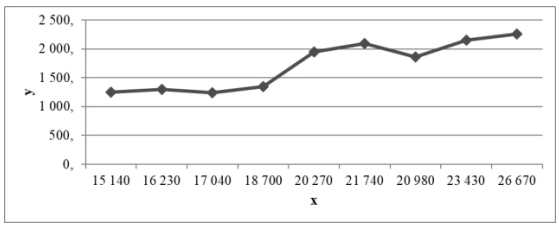
	Польща	y=1956,1277+0,262943x	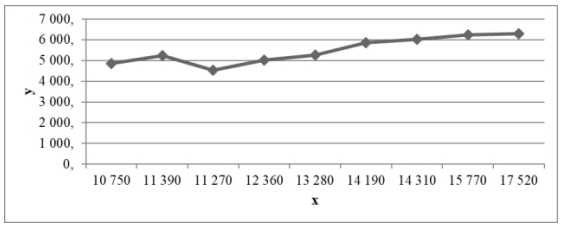
	Латвія	y=221,2961+0,001339x	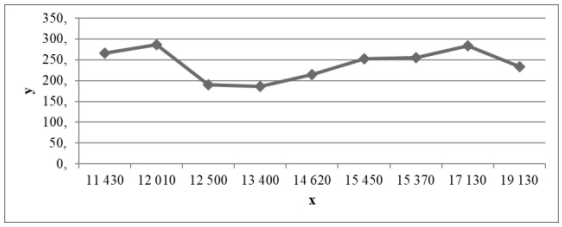
Влив державних витрат на вищу освіту (рівні 5–8; % від ВВН; y) на зайнятість за рівнем освіти (вища освіта, рівні 5–8) від 20 до 64 років (x)	Чехія	y=-1,519352+0,0277305x	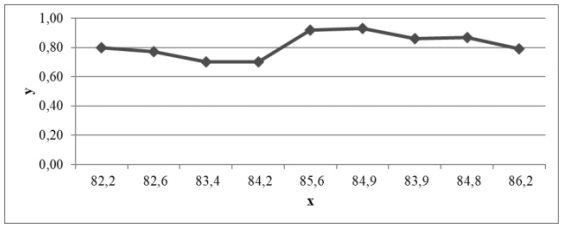
	Польща	y=3,428232+-0,0266363x	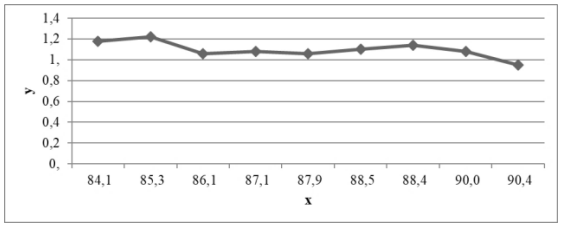
	Латвія	y=7,024595-0,071710582x	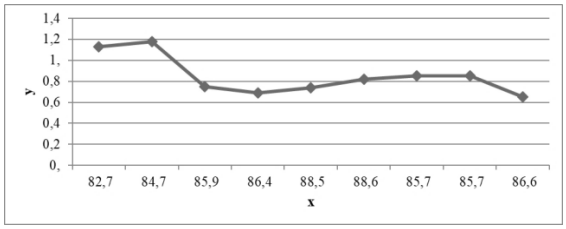

Джерело: розраховано та сформовано авторами за допомогою MS Excel

Кількість зарахованих іноземців різко впала після початку повномасштабного вторгнення (з 19,3 тис. у 2021 до 5,8 тис. у 2022). Кількість викладачів стабільно тримається в межах 104–111 тисяч осіб, попри різке скорочення кількості самих закладів. Якщо кількість ЗВО зменшилася вдвічі, а кількість викладачів – лише приблизно на 2%. Це свідчить про низьку ефективність управління персоналом та розпорошення коштів на утримання штату при зменшенні кількості студентів.

Система фінансування ЗВО, яка базується виключно на кількості здобувачів, не сприяє покращенню якості навчання [4]. Адже в такому випадку заклади освіти не зацікавлені у відрахуванні слабких здобувачів, що призводить до зниження загального рівня підготовки випускників.

Таблиця 4 – Основні показники діяльності закладів вищої освіти в Україні у 2019–2024 роках

№	Показник	Розріз	Рік					
			2019	2020	2021	2022	2023	2024
1	Кількість закладів вищої освіти (од.)	Загалом	619	515	386	347	314	314
		Приватна форма власності	115	120	103	101	97	107
		Комунальна форма власності	172	63	41	36	33	34
		Державна форма власності	332	332	242	210	184	173
2	Кількість закладів професійної (професійно-технічної) освіти (од.)	Загалом	723	711	694	670	664	653
3	Кількість закладів фахової передвищої освіти (од.)	Загалом	–	129	248	283	314	320
4	Кількість викладачів у закладах вищої освіти (осіб)	Усього	105984	111065	110944	108500	107171	103960
5	Кількість осіб, зарахованих на навчання до закладів вищої освіти (осіб)	Усього	446573	399248	338922	427401	441315	327481
		Іноземці	10682	13054	19324	5841	10112	7641
6	Кількість осіб, випущених із закладів вищої освіти (осіб)	Усього	383865	385700	261788	273168	211023	307243
		Бакалаври	123716	186091	180675	165519	158029	155475
		Магістри	146602	130002	48046	89566	44870	146205
		Іноземці	9912	9586	9075	10769	10612	11450

Примітки: дані наведено на початок навчального року;
дані наведено без урахування тимчасово окупованих територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

Джерело: сформовано авторами на основі [17]

Для подолання цієї проблеми в грудні 2019 року Кабінет Міністрів впровадив формульний метод розподілу коштів [18]: при виділенні бюджетних ресурсів враховуються не тільки чисельність студентів, а й масштаб університету, його наукові досягнення, міжнародна активність та рівень працевлаштування випускників. Цей формульний підхід скасовує жорсткі вимоги щодо співвідношення кількості викладачів і здобувачів, надаючи ЗВО більшу автономію в управлінні фінансами (наприклад, можливість перерозподіляти кошти між науковими проєктами та освітнім процесом). Така модель має мотивувати ЗВО фокусуватися на якості освіти та стимулювати малі установи до злиття з більшими. Об'єднані ЗВО зможуть розширити асортимент програм, розвивати міждисциплінарні напрямки та оптимізувати адміністративні витрати.

У 2022 році, з початком повномасштабного вторгнення, уряд тимчасово повернувся до фінансування на основі кількості здобувачів, ймовірно, через загальний брак фінансових ресурсів. Однак у 2024 році Міністерство освіти і науки (МОН) відновило формульний принцип [19].

У 2020 році держава підвищила вартість контрактного навчання до рівня реальної собівартості, оскільки раніше ЗВО фактично дотували контрактників за рахунок державних коштів [20] (рис. 2). Якщо середні видатки бюджету на одного студента становлять 63 тис. грн, то середня вартість за навчання за кошти фізичних осіб – 38 тис. грн. відповідно [21], використання освітніх грантів як інструменту співфінансування має на меті нівелювати цей розрив, стимулюючи ринкове вирівнювання ціни освітньої послуги до її реальної собівартості. Збільшені надходження від оплати мали б дозволити ЗВО інвестувати в модернізацію обладнання та підвищення заробітної плати викладачам. Крім того, через війну багато студентів-контрактників втратили можливість сплачувати за навчання. Спочатку для них передбачали від-

строчку платежів чи академічні відпустки, а пізніше перевели на бюджетне фінансування тих, хто мешкає в зонах бойових дій. У 2024 році стартувала державна програма, яка дозволяє контрактникам з високими академічними показниками отримувати гранти на освіту.

Впровадження системи державних грантів стратегічною відповіддю на зафіксований дисбаланс між вартістю підготовки фахівців за державним замовленням та на контрактній основі. Це дозволить відійти від моделі «дешевого диплома» та спрямувати державну підтримку безпосередньо абітурієнту, створюючи умови для справедливої конкуренції між закладами вищої освіти. Такий підхід не лише підвищує фінансову стійкість університетів, а й забезпечує адресність бюджетних коштів, гарантуючи, що державні інвестиції йдуть за студентом у ті заклади, які пропонують найкращу якість за об'єктивну ціну.

29 жовтня 2025 року Кабінет Міністрів України ухвалив зміни до формули розподілу видатків державного бюджету між закладами вищої освіти [22]. Рішення робить систему фінансування справедливішою та адартивнішою до умов, у яких працюють університети, що навчають здобувачів у прифронтових громадах або були змушені переміститися через повномасштабні військові дії. Уперше для таких закладів у формулі запроваджено коефіцієнт регіональної підтримки 1.1, що означає додаткові 10% до державного фінансування. Додатковий ресурс, отриманий завдяки цьому коефіцієнту, ЗВЛ зможуть спрямувати на першочергові потреби, зокрема на підвищення заробітних плат педагогічним і науково-педагогічним працівникам, а також на стабільне забезпечення освітнього процесу в умовах підвищених ризиків. Застосування коефіцієнту дасть змогу більш передбачувано планувати роботу закладів, які функціонують у складніших безпекових та логістичних умовах, ніж інші.

В Україні, ключовим напрямком фінансування ЗВО має стати диверсифікація джерел ресурсів шляхом посилення партнерств з бізнесом та місцевими органами самоврядування. Це не лише зменшить залежність від державного бюджету, яка є однією з основних проблем української системи (зокрема, через воєнні виклики та дефіцит коштів) [23], але й сприятиме інтеграції освіти та науки з реальними потребами ринку праці. Співпраця з бізнесом дозволить залучати приватні інвестиції в дослідження, стипендії та інфраструктуру, тоді як партнерство з місцевими органами самоврядування може фокусуватися на регіональних проєктах, таких як розвиток локальних інноваційних хабів чи адаптації освітніх програм до специфіки територій [11]. Такий підхід відповідатиме європейським практикам, де змішані моделі фінансування (державне в сукупності з приватним) забезпечують стійкість і ефективність, як зазначено в звітах Єврокомісії щодо вищої освіти [24].

Особливо цікавим є досвід польських університетів, де співпраця з бізнесом інтегрована на всіх рівнях, включаючи магістерські програми [5]. У Польщі, як правило, на етапі підготовки магістерської роботи студент, університет і компанія підписують тристоронній договір про проведення дослідження, ініційованого бізнесом [10]. Це може бути прикладне дослідження, спрямоване на вирішення конкретних проблем фірми, наприклад, у сфері IT, біотехнологій чи логістики. Фінансування гнучке: бізнес може покривати витрати, надаючи стипендію студенту (часто еквівалентну заробітній платі молодого спеціаліста), або ЗВО (за рахунок державних грантів чи власних фондів) бере на себе частину коштів. ЗВО, у свою чергу, забезпечує доступ до лабораторій, обладнання та наукового супроводу. Наприклад, Варшавський університет активно розвиває такі партнерства, створюючи спін-офи (16 компаній на базі університету) для комерціалізації досліджень, як у проєктах з графеном чи радіофармацевтиками [27]. Аналогічно, Університет економіки в Катовіце співпрацює з міжнародними компаніями для спільних проєктів, де студенти працюють над реальними бізнес-завданнями в мультикультурному середовищі [25]. У Kozminski University програми розробляються спільно з корпораціями як Accenture чи Goldman Sachs, що включає стажування та фінансування досліджень [26]. Така модель не тільки диверсифікує фінансування, але й підвищує працевлаштування випускників (у Польщі рівень зайнятості магістрів сягає 90% протягом року після випуску) та сприяє інноваціям, як підкреслюється в OECD-звіті про підтримку підприємництва в польській вищій освіті [27].

Цей польський досвід можна порівняти з іншими країнами ЄС, де співпраця з бізнесом є стандартом для результат-орієнтованого фінансування. У Німеччині, наприклад, програми Dual Study поєднують навчання з оплачуваною практикою в компаніях, де бізнес фінансує стипендії та дослідження, а університети надають інфраструктуру – це охоплює понад 100 тис. студентів щорічно [28]. У Фінляндії університети, як Aalto University, створюють інноваційні хаби з бізнесом для спільних R&D-проєктів, фінансуючись частково з фондів ЄС [29]. Загалом, у ЄС приватні інвестиції в вищу освіту становлять до 20–30% від загального фінансування, що контрастує з Україною, де цей показник нижче 10% [2]. Місцеві органи самоврядування в ЄС також грають роль: у Польщі

муніципалітети фінансують регіональні проєкти, як у Лодзі, де створюються інкубатори для студентських стартапів [4].

З 2021 по 2026 роки в Україні реалізується проєкт UIHERP [30], ініційований Міністерством освіти і науки України у співпраці зі Світовим банком, за рахунок позики Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР) у розмірі 200 млн дол. США. Цей проєкт спрямований на комплексну підтримку реформ у сфері вищої освіти, модернізацію інфраструктури закладів вищої освіти, розвиток їхньої цифрової та інституційної спроможності, а також посилення потенціалу МОН у реалізації освітньої політики. UIHERP акцентує увагу на розв'язанні ключових проблем, таких як низький рівень доступності та якості освіти через застарілу інфраструктуру, невідповідність освітнього середовища сучасним стандартам і недостатні умови для вразливих груп студентів. Фінансування, засноване на досягнутих результатах, передбачає впровадження цифрових рішень для змішаного навчання, інституційну підтримку МОН та комунікаційні кампанії, що сприяють подоланню викликів і інтеграції української вищої освіти в європейський простір.

Оптимальний сценарій реалізації Проєкту UIHERP (варіант 1) [30] передбачає комплексне вдосконалення управлінських та закупівельних процесів для максимізації результативності. Серед ключових завдань – продовження централізованого планування закупівель для економії ресурсів, посилення спроможності ЗВО через розширення команд і регулярні консультації з дослідження ринку обладнання, а також інвестування у високотехнологічні рішення, як біопринтери чи лабораторне обладнання, для підвищення конкурентоспроможності університетів. Крім того, системний моніторинг використання обладнання дозволить оцінити його вплив на освітні та наукові результати, сприяючи ефективному використанню коштів і перспективному переходу до результат-орієнтованої моделі фінансування, подібної до європейських практик.

З іншого боку, рекомендації профільного комітету Верховної Ради України [31] щодо оновлення поточного механізму фінансування закладів вищої освіти зосереджуються на таких аспектах: держава повинна фінансувати підготовку фахівців для тих сфер, де вона повністю покриває зарплати (наприклад, вчителі чи медики), або виступає монополістом на ринку праці (як-от Укрзалізниця чи атомна енергетика), або для спеціальностей, критичних для національної безпеки та оборони, чи дефіцитних напрямків, зокрема унікальних інженерних профілів. Крім цього, нагальною є розв'язання питання працевлаштування випускників-бюджетників, особливо майбутніх педагогів, з яких лише 18–19% залишаються працювати за фахом після закінчення навчання [32].

На основі роботи своєї Робочої групи з питань України та консультацій з членами та партнерами, Асоціація європейських університетів (EUA) демонструє готовність Європи до активної підтримки української вищої освіти та науки в умовах війни, пропонуючи перехід від екстреної допомоги до стійких довгострокових заходів [33]. Європа, з її різноманітними системами та досвідом реформ, готова внести вклад через гранти, партнерства та експертизу [29], аби забезпечити стале функціонування українських університетів, розвиток досліджень і підготовку кадрів для повоєнного відновлення. Зокрема, EUA рекомендує:

1) Підтримувати українські університети через міжінституційні партнерства. Європа готова надавати гнучкі інструменти для відповіді на потреби українських закладів, сприяючи реформам на рівні установ та системи вищої освіти загалом. Це дозволить Україні внести внесок у європейську спільноту вищої освіти та досліджень. У контексті фінансування такі партнерства можуть включати спільні проекти з диверсифікації джерел, наприклад, доступ до грантів від європейських фондів чи спільне використання ресурсів для впровадження результат-орієнтованих моделей.

2) Розвивати віртуальний обмін та співпрацю, включаючи цифрову інфраструктуру [37]. Європа готова забезпечити плавний обмін знаннями та досвідом, зокрема в сфері навчання та викладання, надаючи українським установам доступ до онлайн-бібліотек, репозиторіїв досліджень та викладання. У рамках реформ фінансування така цифрова інтеграція допоможе зменшити залежність від державного бюджету, залучаючи міжнародні інвестиції в цифрові платформи та знижуючи витрати на фізичну інфраструктуру, як це реалізовано в багатьох країнах ЄС.

3) Надавати місця для українських науковців та студентів за кордоном, включаючи як частину партнерських та обмінних ініціатив. Європа готова підтримувати діаспору українських науковців і студентів, які відіграють ключову роль у партнерствах завдяки своїм навичкам та знанням систем. Короткострокові перебування дозволять продовжити дослідження та навчання, полегшуючи доступ до ресурсів. Це інтегрується в систему фінансування через стипендії та гранти від ЄС, вирішуючи проблему недофінансування та підвищуючи мобільність, подібно до моделей у Польщі чи Німеччині, де Європа активно інвестує в такі програми.

4) Враховувати сектор вищої освіти та досліджень у заходах негайної реконструкції та довгострокових планах відновлення. Європа готова внести вклад у реконструкцію фізичної інфраструктури та інвестиції в реформи, спираючись на свій досвід. Український уряд визнав це пріоритетом, а членство України в Європейському просторі вищої освіти та асоціація з Європейським освітнім простором полегшують транснаціональну співпрацю.

Уряд України у 2026 році планує виділити рекордні 278,7 млрд грн на освіту [34], що на 79,8 млрд грн більше, ніж у 2025 році, з фокусом на підвищення зарплат педагогам, стипендії студентам, модернізацію інфраструктури та підтримку науки через додаткові 3,28 млрд грн за результатами державної атестації закладів [35]. Це включає продовження реформи з державними грантами для критичних спеціальностей, гармонізацію з європейськими стандартами (наприклад, трирічні бакалаврські програми [36]) та базове фінансування залежно від наукових досягнень, де установи спрямовуватимуть щонайменше 50% доходів на розвиток.

Висновки. Трансформація системи фінансування закладів вищої освіти України є об'єктивно необхідною передумовою підвищення конкурентоспроможності національної освітньої системи та її інтеграції до Європейського простору вищої освіти. Чинна модель, попри поступові зміни, залишається надмірно залежною від бюджетних видатків і недостатньо орієнтованою на результативність, якість освітніх послуг та стимулювання інноваційної діяльності університетів. Проведений аналіз дозволив виокремити ключові проблеми фінансового забезпечення ЗВО, серед яких: обмеженість і нестабільність фінансових ресурсів, недосконаліть механізмів розподілу бюджетних коштів, слабкий розвиток альтернативних джерел фінансування, а також низький рівень фінансової автономії закладів освіти. Вивчення європейського досвіду засвідчило ефективність моделей, що поєднують базове державне фінансування з результатоорієнтованими та конкурентними механізмами, широке залучення приватних інвестицій, грантових програм і партнерств з бізнесом.

Враховуючи виявлений статистичний розрив, критично важливим є дослідження впливу цифрових платформ на прозорість розподілу коштів. Окремої уваги потребує оцінка ефекту від впровадження показникових індикаторів у контексті не лише академічної мобільності, а й наукової продуктивності, що є ключовим для зміцнення фінансової автономії в умовах скорочення кількості бюджетних місць. З огляду на це, перспективи трансформації системи фінансування ЗВО України доцільно пов'язувати з упровадженням змішаної моделі фінансування, розширенням можливостей для диверсифікації доходів, посиленням ролі формульного та результативного фінансування, а також створенням стимулів для активної участі університетів у міжнародних освітніх і наукових проєктах. Формування стабільних каналів підтримки університетської науки та студентської мобільності має стати пріоритетом, що дозволить перетворити вимушену оптимізацію мережі закладів на стратегічне підвищення якості та конкурентоспроможності вітчизняної вищої освіти.

Бібліографічний список:

1. Малафеєва К. Ю. Основні моделі та інструменти фінансування закладів вищої освіти в Україні та за кордоном. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 13. С. 244–252. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.13.244
2. Сокровольська Н., Корбутяк А., Карча В. Особливості фінансування вищої освіти в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2025. № 80. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-14
3. Сас С. Європейські тенденції та перспективи фінансування вищої освіти і науки. *Економічний форум*. 2022. Т. 12, № 1. С. 152–161. DOI: https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2022-1-19
4. Гейко Л. М., Кузнєцова М. А. Проблеми фінансування вищої освіти в Україні. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. № 9. DOI: https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-9-03-02
5. Czerwińska-Lubszczyk A., Grebski M., Jagoda D., Łapuńka I. Cooperation Between Enterprises and Universities in Poland and the United States (Business Perspective). *Multidisciplinary Aspects of Production Engineering*. 2020. Vol. 3, no. 1. P. 517–526. DOI: https://doi.org/10.2478/mape-2020-0043
6. Біла книга реформ 2025. Розділ 13. Реформування освіти й науки. *Вокс Україна,* 2025*.* URL: https://voxukraine.org/bila-knyga-reform-2025-rozdil-13-reformuvannya-osvity-j-nauky
7. Allocating core public funding to universities in Europe: state of play & principles. *European University Association.* URL: https://www.eua.eu/images/publications/funding_models_v2.pdf
8. France. Funding in education. *Eurydice.* URL: https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/france/higher-education-funding
9. Germany. Funding in education. *Eurydice.* URL: https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/eurypedia/germany/higher-education-funding
10. Netherlands. Funding in education. *Eurydice.* URL: https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/eurypedia/netherlands/higher-education-funding

11. Poland. Funding in education. *Eurydice*. https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/poland/39-start-up-funding-for-young-entrepreneurs
12. Securing a world-class, dynamic and responsive research base across the full academic spectrum within UK higher education. *Research Excellence Framework.* URL: https://2029.ref.ac.uk/
13. 194,3 млрд грн виділено на фінансування освіти і науки у 2025 році. *Міністерство освіти і науки України.* URL: https://mon.gov.ua/news/1943-mlrd-hrn-vydileno-na-finansuvannia-osvity-i-nauky-u-2025-rotsi
14. ВВП України за роками. *Національна асоціація банків України.* URL: https://nabu.ua/ua/vvp-2.html
15. General government expenditure by function (COFOG). *Eurostat.* URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp/default/table?lang=en
16. Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/en/
17. Держстат. URL: https://stat.gov.ua/uk
18. Постанова Кабінету Міністрів України№1146-2019-п. від 24.12.2019 «Про розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1146-2019-%D0%BF#Text
19. МОН відновило формульний підхід до розподілу бюджетних коштів між ЗВО. *Міністерство освіти і науки України.* URL: https://mon.gov.ua/news/mon-vidnovilo-formulniy-pidkhid-do-rozpodilu-byudzhetnikh-koshtiv-mizh-zvo
20. Вартість контрактного навчання має відповідати фактичним витратам університету – Уряд ухвалив постанову про індикативну собівартість. *Міністерство освіти і науки України.* URL: https://mon.gov.ua/news/vartist-kontraktnogo-navchannya-mae-vidpovidati-faktichnim-vitratam-universitetu-uryad-ukhvaliv-postanovu-pro-indikativnu-sobivartist
21. Видатки на освіту. *Міністерство фінансів України.* URL: https://mof.gov.ua/uk/the-reform-of-education
22. Новий коефіцієнт у формулі фінансування: більше підтримки для університетів у прифронтових регіонах. *Міністерство освіти і науки України.* URL: https://mon.gov.ua/news/novyi-koefitsiient-u-formuli-finansuvannia-bilshe-pidtrymky-dlia-universytetiv-u-pryfrontovykh-rehionakh
23. Ukraine. Funding in education. *Eurydice.* URL: https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/eurypedia/ukraine/higher-education-funding
24. The state of university-business cooperation in Europe. *European Union.* 2018. URL: https://uiin.org/wp-content/uploads/2022/06/UBC-REPORT_2018.pdf
25. Offer of cooperation. *University of Economics in Katowice.* URL: https://www.ue.katowice.pl/en/business/offer-of-cooperation.html
26. Business orientation*. Kozminski University.* URL: https://www.kozminski.edu.pl/en/about-university/business-orientation
27. Supporting Entrepreneurship and Innovation in Higher Education in Poland. *OECD Publishing,* Paris/EU, Brussels. URL: http://dx.doi.org/10.1787/9789264270923-en
28. Around 2,000 degree programmes suitable for dual study. *CHE Centre for Higher Education.* URL: https://www.che.de/en/2021/around-2000-degree-programmes-suitable-for-dual-study/
29. Advancing entrepreneurship and innovations. *Aalto University.* URL: https://www.aalto.fi/en/advancing-entrepreneurship-and-innovations
30. ЗВІТ про огляд витрат державного бюджету у сфері посилення потенціалу закладів вищої освіти, покращення безпечного управлінського, освітнього, дослідницького середовища. Підвищення ефективності та результативності використання коштів позики від Міжнародного банку реконструкції та розвитку для реалізації проекту «Удосконалення вищої освіти в Україні заради результатів». *Міністерство освіти і науки України*. URL: https://mon.gov.ua/ministerstvo-2/diyalnist/byudzhet-ta-zakupivli/byudzhet/2025-biudzhet/zvit-pro-ohliad-vytrat-derzhavnoho-biudzhetu-u-sferi-osvity-ta-nauky-za-2025-rik
31. Бабак С. Держзамовлення у закладах вищої освіти переорієнтується на потреби держави. *Слуга народу.* URL: https://sluga-narodu.com/serhiy-babak-derzhzamovlennia-u-zakladakh-vyshchoi-osvity-pereoriientuietsia-na-potreby-derzhavy/
32. Стипендія у розмірі мінімальної зарплати та робота для студентів-бюджетників: реформа фінансування вищої освіти. *Район.IN.UA*. URL: https://osvita.rayon.in.ua/news/690236-stipendiya-u-rozmiri-minimalnoi-zarplati-ta-robota-dlya-studentiv-byudzhetnikiv-reforma-finansuvannya-vishchoi-osviti
33. Supporting the Ukrainian university sector EUA Recommendations. *European University Association.* URL: https://www.eua.eu/images/supporting_the_ukrainian_university_sector_06_07_2023.pdf
34. Держбюджет-2026: на освіту та науку передбачено рекордні 285 млрд грн. *Урядовий портал*. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/derzhbiudzhet-2026-na-osvitu-ta-nauku-peredbacheno-rekordni-285-mlrd-hrn
35. Уряд запроваджує нову модель фінансування наукової сфери: понад 3 млрд додаткового фінансування за результатами державної атестації. *Міністерство освіти і науки України.* URL: https://mon.gov.ua/news/uriad-zaprovadzhuie-novu-model-finansuvannia-naukovoi-sfery-ponad-3-mlrd-dodatkovoho-finansuvannia-za-rezultatamy-derzhavnoi-atestatsii
36. Стратегічні ініціативи для українських шкіл і університетів: нові горизонти для України. *I-Win.* URL: https://i-vin.info/news/strategichni-iniciativi-dlya-ukrayinskih-shkil-i-universitetiv--novi-gorizonti-dlya-ukrayini-14803.html

37. Ломачинська І. А., Войцеховська А. О. Цифрові технології як інструмент сталого розвитку вищої освіти у контексті наближення до технологічної сингулярності. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (серія «Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості».* 2025. № 2(32). С. 132–146. DOI: https://doi.org/10.31471/2409-0948-2025-2(32)-132-146

References:

1. Malafeieva, K. Yu. (2025). Osnovni modeli ta instrumenty finansuvannya zakladiv vyshchoyi osvity v Ukrayini ta za kordonom [Main models and tools of financing higher education institutions in Ukraine and abroad]. Investments: practice and experience, no. (13), pp. 244–252. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.13.244
2. Sokrovolska, N., Korbutyak, A., Karcha, V. (2025). Osoblyvosti finansuvannya vyshchoyi osvity v umovakh viyny [Features of financing higher education under the conditions of war]. Economy and Society, no. 80. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-14
3. Sas, S. (2022). Yevropeys'ki tendentsiyi ta perspektyvy finansuvannya vyshchoyi osvity i nauky [European trends and prospects for financing higher education and science]. *Economic Forum*, no. 12(1), pp. 152-161. DOI: https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2022-1-19
4. Geiko, L. M., Kuznetsova, M. A. (2023). Problemy finansuvannya vyshchoyi osvity v Ukrayini [Problems of Financing Higher Education in Ukraine]. *Problems of Modern Transformations. Series: Economics and Management*, no. (9). DOI: https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-9-03-02
5. Czerwińska-Lubszczyk, A., Grebski, M., Jagoda, D., Łapuńka, I. (2020). Cooperation Between Enterprises and Universities in Poland and the United States (Business Perspective). *Multidisciplinary Aspects of Production Engineering*, Vol. 3, no. 1, pp. 517–526. DOI: https://doi.org/10.2478/mape-2020-0043
6. *VoxUkraine.* (2025). White Paper on Reforms 2025. Chapter 13. Reforming Education and Science. VoxUkraine Team Reforms. Available at: https://voxukraine.org/bila-knyga-reform-2025-rozdil-13-reformuvannya-osvity-j-nauky
7. *European University Association.* (2022). Allocating core public funding to universities in Europe: state of play & principles. Available at: https://www.eua.eu/images/publications/funding_models_v2.pdf
8. *Eurydice.* (2025). France. Funding in education. Available at: https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/france/higher-education-funding
9. *Eurydice.* (2025). Germany. Funding in education. Available at: https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/eurypedia/germany/higher-education-funding
10. *Eurydice.* (2025). Netherlands. Funding in education. Available at: https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/eurypedia/netherlands/higher-education-funding
11. *Eurydice.* (2025). Poland. Funding in education. Available at: https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/poland/39-start-up-funding-for-young-entrepreneurs
12. *Research Excellence Framework.* (2026). Securing a world-class, dynamic and responsive research base across the full academic spectrum within UK higher education. Available at: https://2029.ref.ac.uk/
13. *Ministry of Education and Science of Ukraine*. (2025). UAH 194.3 billion has been allocated for financing education and science in 2025. Available at: https://mon.gov.ua/news/1943-mlrd-hrn-vydileno-na-finansuvannia-osvity-i-nauky-u-2025-rotsi
14. National Association of Banks of Ukraine. (2026). Ukraine's GDP by year. Available at: https://nabu.ua/ua/vvp-2.html
15. *Eurostat.* (2026). General government expenditure by function (COFOG). Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp/default/table?lang=en
16. *Eurostat.* (2026). Database. Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/en/
17. *State Statistics Service.* (2026). Main indicators. Available at: https://stat.gov.ua/uk
18. *CMU.* (2026). On the distribution of state budget expenditures between higher education institutions based on indicators of their educational, scientific and international activities: resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1146-2019-p. dated 24.12.2019. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1146-2019-%D0%BF#Text
19. *Ministry of Education and Science of Ukraine*. (2024). The Ministry of Education and Science has restored the formulaic approach to the distribution of budget funds between higher education institutions. Available at: https://mon.gov.ua/news/mon-vidnovilo-formulniy-pidkhid-do-rozpodilu-byudzhetnikh-koshtiv-mizh-zvo
20. *Ministry of Education and Science of Ukraine*. (2020). The cost of contract training must correspond to the actual costs of the university – the Government has adopted a resolution on indicative cost. Available at: https://mon.gov.ua/news/vartist-kontraktnogo-navchannya-mae-vidpovidati-faktichnim-vitratam-universitetu-uryad-ukhvaliv-postanovu-pro-indikativnu-sobivartist
21. *Ministry of Finance of Ukraine.* (2026). Education Expenditures. Available at: https://mof.gov.ua/uk/the-reform-of-education
22. *Ministry of Education and Science of Ukraine*. (2025). New coefficient in the funding formula: more support for universities in frontline regions. Available at: https://mon.gov.ua/news/novyi-koefitsiient-u-formuli-finansuvannia-bilshe-pidtrymky-dlia-universytetiv-u-pryfrontovykh-rehionakh

23. *Eurydice.* (2024). Ukraine. Funding in education. Available at: https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/eurypedia/ukraine/higher-education-funding
24. *European Union.* (2018). The state of university-business cooperation in Europe. Available at: https://uiin.org/wp-content/uploads/2022/06/UBC-REPORT_2018.pdf
25. *University of Economics in Katowice.* (2026). Offer of cooperation. Available at: https://www.ue.katowice.pl/en/business/offer-of-cooperation.html
26. *Kozminski University.* (2026). Business orientation. Available at: https://www.kozminski.edu.pl/en/about-university/business-orientation
27. *OECD*. (2017). Supporting Entrepreneurship and Innovation in Higher Education in Poland. *OECD Publishing,* Paris/EU, Brussels. DOI: http://dx.doi.org/10.1787/9789264270923-en
28. *Centre for Higher Education.* (2021). Around 2,000 degree programmes suitable for dual study. https://www.che.de/en/2021/around-2000-degree-programmes-suitable-for-dual-study/
29. *Aalto University.* (2026). Advancing entrepreneurship and innovations. Available at: https://www.aalto.fi/en/advancing-entrepreneurship-and-innovations
30. *Ministry of Education and Science of Ukraine*. (2025). Report on the expenditure review of the state budget in the field of strengthening the capacity of higher education institutions and improving a secure managerial, educational, and research environment. Enhancing the efficiency and effectiveness of the use of loan funds from the International Bank for Reconstruction and Development for the implementation of the "Ukraine Higher Education Improvement for Results" (UHEIR) Project. Available at: https://mon.gov.ua/ministerstvo-2/diyalnist/byudzhet-ta-zakupivli/byudzhet/2025-biudzhet/zvit-pro-ohliad-vytrat-derzhavnoho-biudzhetu-u-sferi-osvity-ta-nauky-za-2025-rik
31. Babak, S. (2024). State order in higher education institutions is refocusing on the needs of the state. Sluga Narodu. Available at: https://sluga-narodu.com/serhiy-babak-derzhzamovlennia-u-zakladakh-vyshchoi-osvity-pereoriientuietsia-na-potreby-derzhavy/
32. Rayon.in.ua. (2024). Scholarship in the amount of the minimum wage and work for state-funded students: reform of higher education financing. Available at: https://osvita.rayon.in.ua/news/690236-stipendiya-u-rozmiri-minimalnoi-zarplati-ta-robota-dlya-studentiv-byudzhetnikiv-reforma-finansuvannya-vishchoi-osviti
33. *European University Association.* (2023). Supporting the Ukrainian university sector EUA Recommendations. Available at: https://www.eua.eu/images/supporting_the_ukrainian_university_sector_06_07_2023.pdf
34. Government Portal. (2025). State Budget 2026: Record UAH 285 billion provided for education and science. Available at: https://www.kmu.gov.ua/news/derzhbiudzhet-2026-na-osvitu-ta-nauku-peredbacheno-rekordni-285-mlrd-hrn
35. *Ministry of Education and Science of Ukraine*. (2026). The government is introducing a new model for financing the scientific sphere: over 3 billion in additional funding based on the results of state certification. Available at: https://mon.gov.ua/news/uriad-zaprovadzhuie-novu-model-finansuvannia-naukovoi-sfery-ponad-3-mlrd-dodatkovoho-finansuvannia-za-rezultatamy-derzhavnoi-atestatsii
36. *I-Win.* (2026). Strategic initiatives for Ukrainian schools and universities: new horizons for Ukraine. Available at: https://i-vin.info/news/strategichni-iniciativi-dlya-ukrayinskih-shkil-i-universitetiv--novi-gorizonti-dlya-ukrayini-14803.html
37. Lomachynska, I. A., Voitsekhovska, A. O. (2025). Digital technologies as a tool for the sustainable development of higher education in the context of approaching of the technological singularity. *Scientific Bulletin of Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (Series: Economics and Management in the Oil and Gas Industry),* no. (2(32), pp. 132–146. DOI: https://doi.org/10.31471/2409-0948-2025-2(32)-132-146

TRANSFORMATION OF THE HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS FINANCING SYSTEM IN UKRAINE: PROBLEMS, EUROPEAN EXPERIENCE, PROSPECTS

Iryna Lomachynska
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Economics and Entrepreneurship
Odesa I.I. Mechnikov National University

Viacheslav Truba
Doctor of Law, Professor,
Professor of the Department of Civil Law Disciplines
Odesa I.I. Mechnikov National University

Maiia Nikolaieva
PhD in Political Science, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Political Science
Odesa I.I. Mechnikov National University

Oleksandr Hryhoriev
PhD in Political Science, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Political Science
Odesa I.I. Mechnikov National University

Summary. The article investigates the transformation of the financing system for higher education institutions (HEIs) in Ukraine. It examines the evolution of financial mechanisms in Ukrainian higher education, specifically the transition from funding based primarily on quantitative indicators to formula-based and performance-based allocation of budget funds. The study identifies key challenges in the current financial model, including unstable dynamics of financial resource inflows, high dependence on the state budget, a shrinking student population, the imbalance between the cost of state-funded and self-funded training, and insufficient financial autonomy of HEIs. The main higher education funding models (state, private, mixed, formula-based, and performance-based) are outlined, and a comparative analysis of Ukrainian practices with the experience of European Union countries is conducted. Particular attention is paid to the role of university-business partnerships, the development of university-business cooperation, the implementation of state grants, and the stimulation of income source diversification for HEIs. To determine the economic impact of state funding for higher education, economic-mathematical models were developed to assess the influence of budget expenditures on macroeconomic development and the employment level of the population with higher education in Czechia, Poland, and Latvia. The study substantiates the feasibility of forming a mixed funding model in Ukraine that combines basic state support with competitive and performance-based instruments, along with the active involvement of private and international resources. The role of the UIHERP project (2021–2026), supported by the World Bank, is highlighted as a performance-based funding tool aimed at modernizing HEI infrastructure, developing digital and institutional capacity, and aligning Ukraine's higher education management and financing system with European standards. The implementation of the proposed approaches will contribute to increasing the financial sustainability of universities, the quality of educational services, and strengthening the role of higher education in post-war recovery and the long-term development of the national economy.

Keywords: higher education institutions (HEIs), higher education transformation, higher education financing, formulaic financing, result-based financing, state grants, university-business cooperation, consolidation, European experience, UIHERP.

Дата надходження статті: 08.04.2026
Дата прийняття статті: 07.05.2026
Дата публікації статті: 25.06.2026